

ESPOO
ESBO

Tavoitteena Hyvinvoiva Espoo

© Olli Hakaines

Toimenpideohjelma lapsiperheköyhyyden
vähentämiseksi 2019–2021

Hyväksytty valtuustossa 19.8.2019

Sisällys

Lapsiperheköyhyyden vähentämisen toimenpideohjelma	3
Toimenpideohjelman sisältö	5
Lapsiperheköyhyyden riskitekijöihin vaikuttaminen	7
Osallisuus ja sosiaalinen liikkuvuus.....	11
Vähävaraisten vanhempien jaksamisen tuki	19
Osallistumisen ja harrastamisen tukeminen	25
Lähteet ja aineistot	31

Työryhmä:

Mari Ahlström, perhe- ja sosiaalipalvelujen johtaja, sosiaali- ja terveystoimi
Aino-Marja Kairamo, asiantuntija, sosiaali- ja terveystoimi
Hanna Lehtinen, projektipäällikkö, sosiaali- ja terveystoimi
Tapio Nieminen, aikuisten sosiaalipalvelujen päällikkö, sosiaali- ja terveystoimi
Heidi Nihtilä, työllisyyspalvelupäällikkö, konsernihallinto
Terhi Pippuri, erityissuunnittelija, sivistystoimi

Lapsiperheköyhyyden vähentämisen toimenpideohjelma

Mistä on kyse?

Valtuusto on asettanut tehtäväksi lapsiperheköyhyyden toimenpideohjelman laatimisen valtuustokaudelle 2017–2021.

Miksi?

Vaikka Espoossa on muihin Suomen kaupunkeihin verrattuna keskimäärin hyvinvoiva ja korkeasti koulutettu väestö, tuovat kaupungistuminen ja kasvu myös haasteita; yksinäisyyttä, syrjäytymistä ja monenlaisia sosiaalisia ongelmia.

- ▶ Löydettävä yhteisiä, poikkihallinnollisia ratkaisuja, joilla ennaltaehkäistään ja kavennetaan espoolaisten terveys- ja hyvinvointieroja.

Miten edetään?

- ▶ Tavoitteena lisätä virkamiesten ja päättäjien tietoisuutta ja ymmärrystä lapsiperheköyhyydestä ja sen vaikutuksista.
- ▶ Ohjelman valmistelussa on kartoitettu Espoon toimintaa ohjaavissa ohjelmissa ja hyvinvointisuunnitelmissa jo olevia toimenpiteitä, jotka liittyvät lapsiperheköyhyyden vähentämiseen tai sen vaikutusten lieventämiseen ja varmistetaan niiden eteneminen.
- ▶ Ohjelmassa ehdotetaan uusia toimenpiteitä, jotka liittyvät lapsiperheköyhyyden vähentämiseen tai sen vaikutusten lieventämiseen.

Ketä toimenpideohjelma koskee?

Kuudesta suurimmasta kunnasta Espoossa ja Vantaalla oli suurin lapsiperheiden osuus perustoi-meentulotukea saavista kotitalouksista vuonna 2017 (Aikuissosiaalityön kuusikkokunta -vertailu 2017).

Rahapula vaikeuttaa joka kymmenennen kouluttautumista (FCG Kaupunki- ja kuntapalvelut Espoossa 2017 Asukastyytyväisyystulokset).

Perhesosiaalityön asiakkuuksien yleisimpinä syinä vuonna 2017 olivat lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin edistäminen sekä aikuisen jaksamattomuus.

Espoossa joka viides yläkoululainen ja joka kolmas ammattiin opiskeleva kokee kiinnostavat harrastukset liian kalliina (Kouluterveyskysely 2017).

Kuka tekee ja mitä?

Tavoitteet ja tekijät toimenpideohjelmalle nousevat Espoo-tarinasta:

Perheen taustasta tai varallisuudesta riippumatta kaikki espoolaiset lapset ja nuoret saavat terveistä, turvallisista ja innostavista päiväkodeista ja kouluista **hyvät lähtökohdat elämään, jatko-opintoihin ja työhön**. Lisäksi lasten ja nuorten pahoinvointia **ennaltaehkäistään perheiden tukemisella, oikea-aikaisilla palveluilla ja eri tahojen yhteistyöllä**.

- ▶ Työikäisten hyvinvointisuunnitelma
- ▶ Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- ▶ Kotouttamisohjelma 2018–2021
- ▶ Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma
- ▶ Espoon asunto-ohjelma 2018–2021
- ▶ Esteetön Espoo 2020 - Espoon kaupungin esteettömyysohjelma
- ▶ Espoon opetussuunnitelma
- ▶ Espoon varhaiskasvatussuunnitelma
- ▶ Opiskeluhooltosuunnitelma
- ▶ Poikkihallinnolliset kehitysohjelmat:
 - Innostava ja elinvoimainen Espoo
 - Hyvinvoiva Espoo
 - Osallistuva Espoo

Toimenpideohjelman sisältö

Lapsiperheköyhyyden riskitekijöihin vaikuttaminen

Lapsiperheiden köyhyyden riskitekijöitä

- Maahanmuuttajuus ja lapsiperheköyhyys
- ▶ Toimenpidenostot
 - Työllisyyden tukeminen sekä kannustaminen ammatillisen osaamisen lisäämiseen ja kouluttautumiseen
 - Omniassa 2019 käynnistyvä maahanmuuttajille kohdennettu Osaamiskeskus
 - Maahanmuuttajaäitien kouluttamisen ja työllistämisen tukeminen

Toimenpiteet köyhyyden riskitekijöihin vaikuttamiseksi

Osallisuus ja sosiaalinen liikkuvuus

Mitä tarkoittaa osallisuus ja sosiaalinen liikkuvuus?

Hyvinvoinnin perusta rakentuu lapsuudessa

Perheen taloudelliset ongelmat yhteydessä lasten myöhempiin hyvinvoinnin ja mielenterveyden ongelmiin

Köyhän lapsen sosiaalinen osallisuus on kapeaa

Lasta suojaavat tekijät

- ▶ Toimenpidenostot
 - Myönteisen erityiskohtelun eli sosioekonomisten taustamuuttujien perusteella kouluille suunnatun resurssin kohdentamista kehitetään

Toimenpiteet osallisuuden ja sosiaalisen liikkuvuuden vahvistamiseksi

Vähävaraisten vanhempien jaksamisen tuki

Toimeentulohuoleet ovat riskitekijä sekä vanhempien että lasten jaksamiselle
Lasten sijoitusten taustalla on usein köyhyyttä

- ▶ Toimenpidenostot
 - Toimeentulotukea saaville lapsiperheille tehdään palvelutarpeen arviointi, jossa huomioidaan koko perheen hyvinvointi
 - Täydentävää/ehkäisevää toimeentulotukea kohdennetaan pitkäaikaisesti taloudellisissa vaikeuksissa oleville perheille
 - Ehdotus: Selvitetään mahdollisuudet tarjota Espoon asukaspuistoissa kesäisin lapsille puistoruokailua

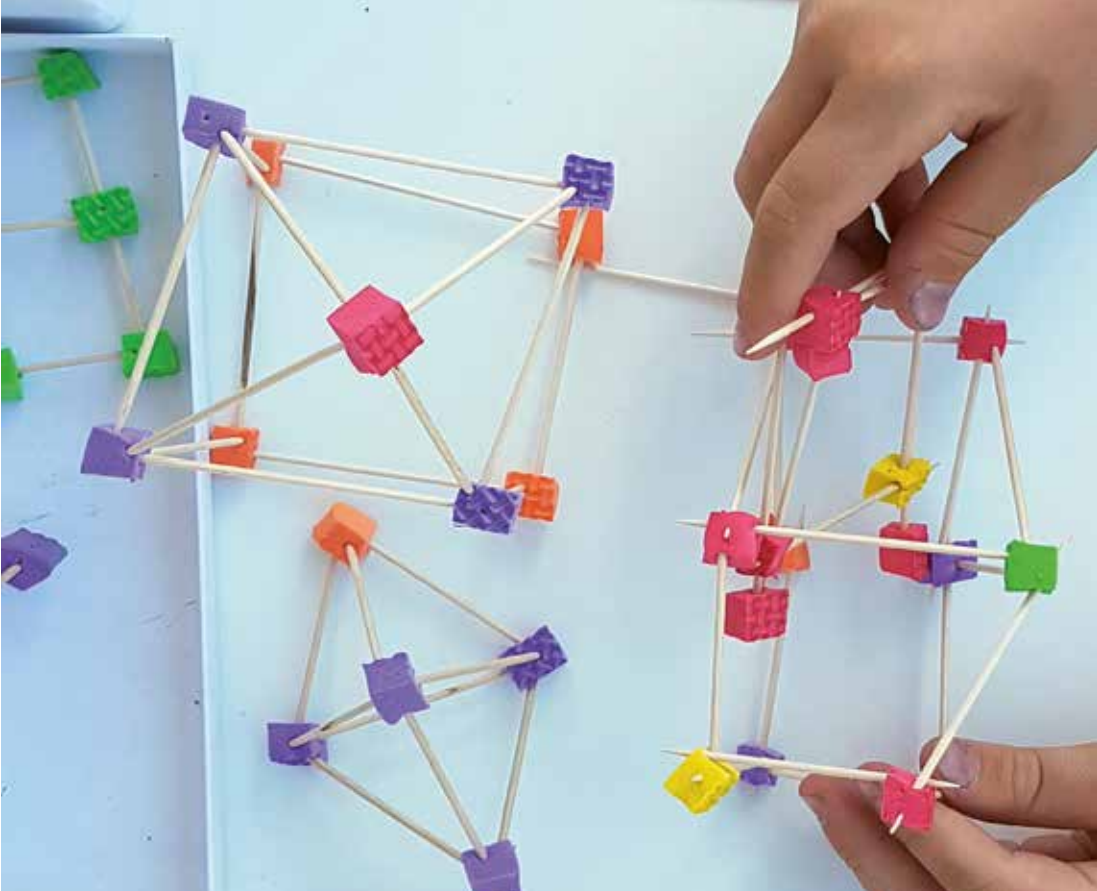
Toimenpiteet vähävaraisten vanhempien tueksi

Osallistumisen ja harrastamisen tukeminen

Köyhyys rajoittaa lapsen elämää monin tavoin
Vähävaraisuus altistaa kiusaamiselle ja näkyy lasten arjessa mahdollisuuksien puutteena

- ▶ Toimenpidenostot
 - Kaikilla lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus harrastaa.
 - Vahvistetaan erityisesti riskiryhmään kuuluvien lasten ja nuorten ohjautumista harrastuksiin

Toimenpiteet osallistumisen ja harrastamisen tukemiseksi

Lapsiperheköyhyyden
riskitekijöihin vaikuttaminen

Lapsiperheiden köyhyden riskitekijöitä

Ammatillisen koulutuksen puuttuminen
 Työttömyys tai työkyvyttömyys
 Pätkätyöt, osa-aikatyö ja matalapalkkaisuus
 Ensisijaisten etuuksien riittämättömyys
 Yksinhuoltajaperheissä, monilapsisissa perheissä ja pienten lasten perheissä suurempi köyhyysriski
 Maahanmuuttajuus
 Kallit asumiskulut
 Perheenjäsenen vammaisuus tai pitkäaikaissairaus
 Elämänkriisit, kuten sairastuminen tai konkurssi

Maahanmuuttajuus ja lapsiperheköyhyys

Vuosina 2014–2016 toimeentulotuen piirissä oli n. 7 % suomalaisista espoolaisista – ulkomaan kansalaisista vastaavasti n. 20 %.

Alle 18-vuotiaista espoolaisista Suomen kansalaisista alle 8 % on ollut toimeentulotuen piirissä - ulkomaalaisten kohdalla osuus on ollut n. 40 %.

15–64 -vuotiaista työvoimaan kuuluvista ulkomaalaistaustaisista espoolaisista 22,5 % oli työttömiä vuonna 2015 - suomalaistaustaisten vastaava osuus oli 8,7 %.

Naisten kohdalla ulkomaalaistaustaisten työllisyys jää tätäkin selvemmin alemmaksi kuin suomalaistaustaisilla.

► Toimenpidenostot

- Työllisyyden tukeminen sekä kannustaminen ammatillisen osaamisen lisäämiseen ja kouluttautumiseen.
- Omniaassa 2019 käynnistyvä maahanmuuttajille kohdennettu Osaamiskeskus.
- Maahanmuuttajaäitien kouluttamisen ja työllistämisen tukeminen.

Nykytila

- Pienituloisuusaste Espoossa on kääntynyt nousuun vuonna 2016.
- Työttömiä oli lokakuussa 2018 10 485 (työttömyysaste 7,4%, koko maassa 8,7%)
- Pitkäaikaistyöttömiä oli marraskuussa 2018 3 489.
- 25–29 -vuotiaiden naisten osalta ulkomaalaisten työllisyysaste on 59 % ja suomalaistaustaisten 74 %.

Toimenpiteet köyhyden riskitekijöihin vaikuttamiseksi

Ohjelma / Suunnitelma / Toimija	Tavoite	Toimenpide	Mittari
Työkäisten hyvinvointisuunnitelma	Heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymisedellytykset paranevat	Sitoudumme jokaisella toimialalla tarjoamaan pitkään työttömänä olleille työkokeilu-, harjoittelu- ja palkkatukipaikkoja Kehitämme työllisyyspalveluja paremmin muun kielisten espoolaisten tarpeita vastaaviksi	Espoon kaupungin toimialojen tarjoamat työkokeilupaikat, kuntouttavan työtoiminnan ja sosiaalihuoltolain mukaisen työtoiminnan paikat, palkkatuki työllistetyt sekä Espoolia saaneet tahot (Työllisyyspalvelut) Niiden työyhteisöjen osuus, joissa työskentelee ainakin yksi vieraskielinen työntekijä (koko kaupunki ja yksittäiset toimialat)
Espoon kotouttamisohjelma	Maahanmuuttajien osallisuus vahvistuu ja työttömyysaste laskee ja lähestyy kantaväestön työttömyysastetta	Osaamiskeskuksen toiminnan käynnistäminen ja kehittäminen Maahanmuuttajaäitilapsi kieliryhmät, yhteiskuntaorientaatio kurssit Avoimen varhaiskasvatuksen ryhmät	Espoon, Helsingin ja Vantaan ulkomaa-laisten ja suomalaisten työttömyysasteet (yleiseen työttömyystilanteeseen vertaamiseksi luvut esitetään yhdessä kaupunkien yleisten työttömyysasteiden kanssa) Osaamiskeskuksen seurantamittarit Kävijämäärät maahanmuuttajaäiti-lapsi kieliryhmissä sekä yhteiskuntaorientaatio-kursseilla
Työkäisten hyvinvointisuunnitelma	Kaupunki-keskuksissa voidaan hyvin, asuinympäristöt ovat viihtyisiä ja kannustavat osallisuuteen	Tarjoamme monipuolista ja kohtuuhintaista asuntotuotantoa (Auneen sisältyvät toimenpiteet)	Uudistuotanto: osoitetaan 150 hajasijoitettua valtion tukemaa vuokra-asuntoa ohjelmakaudella. Asuntojen osoittaminen huomioidaan elinkeino- ja kilpailukykyjaoston päätöksissä sekä tila- ja asuntojaoston puolloissa. Espoon asunnot Oy osoittaa 200 asuntoa vuosittain asunnottomille Kaupungin Y-Säätiöltä välivuokraamien asuntojen lisääminen ja asuntojen kohdentaminen tukea saaville sos.- ja terveystoimen asiakkaille

Ohjelma / Suunnitelma / Toimija	Tavoite	Toimenpide	Mittari
Työikäisten hyvinvointisuunnitelma	Asunottomien määrä vähenee	<p>Ehkäisemme talousvaikeuksissa olevien kotitalouksien asunnon menettämisen uhkaa ja helpotamme luottotietonsa menettäneiden asunnon saamista</p> <p>Ehkäisemme lapsiperheiden häätöjä (esim. asumisneuvonta, asumisvalmennus, asumisen tuki lapsiperheille)</p>	<p>Asunottomien määrä ja eri ryhmien osuudet kaikista asunottomista (TYT, asuntoyksikön tilasto)</p> <p>Espoon kaupungin ja Espoon asuntojen asuttamien asunottomien määrä</p> <p>Pakolaisille suunnatun asumisvalmennuksen kävijämäärä (Kotona kaupungissa hanke)</p> <p>Nihtisillan vastaanottokeskuksessa oleskeluvan saaneille suunnattujen asumisvalmennusryhmien kävijämäärä</p>
Toimenpiteistä vaativa ehdotus	Mikä on lapsiperheköyhyyden toimenpideohjelman kanta Espoo-lisään?	Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitea 2015: äitiyspäivärahan (vanhempainpäivärahat) määrä ei vastaa tasoltaan Euroopan sosiaalisen peruskirjan 12 artiklan edellyttämää tasoa.	

Osallisuus ja sosiaalinen
liikkuvuus

Mitä tarkoittaa osallisuus ja sosiaalinen liikkuvuus?

Sosiaalisella osallisuudella voidaan tarkoittaa yksilön yhdenvertaisia oikeuksia, mahdollisuuksia ja resursseja osallistua yhteiskunnan toimintaan.

Osallisuus voidaan myös ajatella tunneperäisenä kokemuksena, jossa keskeistä on tunne kuulumisesta johonkin yhteisöön ja vaikutusmahdollisuuksista oman elämänsä kulkuun.

Sosiaalinen liikkuvuus ilmaisee, missä määrin lapsen sosiaalinen asema eroaa vanhempien asemasta. Asemaa arvioidaan tavallisimmin ammatin, mutta myös koulutuksen, tulojen tai varallisuuden kautta.

Lähteet:

Leemann, Kuusio & Hämäläinen (2015). Sosiaalinen osallisuus. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). THL.

Erola & Pöyry, Suomen lisääntynyt sosiaalinen liikkuvuus harvinaista muualla Euroopassa, Talous & Yhteiskunta -lehti 4/2015

Hyvinvoinnin perusta rakentuu lapsuudessa

- ▶ Perusta toiminta-, opiskelu- ja työkyvylle muodostuu lapsuudessa.
- ▶ Perheen pitkäaikaiset taloudelliset ongelmat heijastuvat vahvasti lasten ja nuorten hyvinvointiin.
- ▶ Köyhyys on lapsen kehitykselle haitallista.
- ▶ Kaikilla lapsilla on oikeus hyvään lapsuuteen.

Lähde: Johtava asiantuntija Iivonen Esa (MLL), Lapsiperheköyhyys ajankohtaiskatsaus 10.3.2017

Perheen taloudelliset ongelmat yhteydessä lasten myöhempiin hyvinvoinnin ja mielenterveyden ongelmiin

Perheen pitkäkestoisten taloudellisten vaikeuksien ja lapsilla ilmenevien myöhempien ongelmien välillä on selvä yhteys.

Köyhyyden vaikutus oli sitä suurempi, mitä nuorempana lapsi oli sen kokenut ja mitä pidempään köyhyysjakso perheessä oli kestänyt.

Ne lapset, jotka olivat olleet alle kaksivuotiaita, kun heidän vanhempansa olivat eläneet toimeentulouen varassa, kokivat myöhemmin elämässään muita useammin ongelmia.

Lähde: Ristikari Tiina, Merikukka Marko, Hakovirta Mia: Timing and duration of social assistance receipt during childhood on early adult outcomes, Longitudinal & Life Course Studies: International Journal Vol 9, No 3 (2018)

Köyhän lapsen sosiaalinen osallisuus on kapeaa

Kuluttaminen on osa lasten arkea, ja siihen sisältyä tiettyjä odotuksia, joista lapset ovat tietoisia ja joista poikkeamisen he saattavat kokea haastavana.

Lasten väliset erot mahdollisuuksissa kuluttaa tuottavat eriarvoisuutta, joka vaikuttaa lapsen sosiaaliseen osallisuuteen ja asemaan vertaisryhmässä.

Taloudellinen eriarvoisuus voi johtaa syrjimiseen, ryhmästä ulos sulkemiseen ja kiusaamiseen. Köyhän lapsen sosiaalinen liikkumatila on kapea.

Heikoista taloudellisista oloista tulevan lapsen mahdollisuudet muuttua muiden hänestä muodostamaa kuvaa ovat vähäisemmät.

Lähde: Hakovirta Miia & Rantalaiho Minna (2012) Taloudellinen eriarvoisuus lasten arjessa, Kela

Lasta suojaavat tekijät

Vaikka perheen ja lapsen elämässä olisi riskejä, erilaiset suojaavat tekijät voivat turvata kasvua:

- myönteiset ihmissuhteet
- onnistumisen kokemukset esimerkiksi koulussa tai harrastuksissa
- pärjäävyys syntyä koetusta hyväksynnästä, kannustavuudesta, keskusteleavasta ja kuuntelevasta ohjauksesta, johdonmukaisuudesta, kiinnostuneisuudesta sekä myönteisestä asenteesta

Kaikille tarjottavat ja toisiaan täydentävät perusturvajärjestelmät ovat tehokkain tapa lapsiköyhyyden vähentämiseen ja lasten tasa-arvon toteutumiseen.

Eriarvoisuuden kaventamisessa tulee huomioida suhteellisen universalismin periaate: toimien on oltava suunnattu kaikille, mutta laajuudeltaan ja voimakkuudeltaan oikeassa suhteessa sosiaalisen aseman heikkouteen (THL).

Lähde: Families in struggle : child mental health and family well-being in Finland during the economic recession of the 1990s: the importance of parenting. Leinonen Jenni, Stakes 2004.

► Toimenpidenostot

- Myönteisen erityiskohtelun eli sosioekonomisten taustamuuttujien perusteella kouluille suunnatun resurssin kohdentamista kehitetään.

Nykytila

- Vieraskielisten osuus Espoon lukiokoulutuksessa on vähäinen, vain 8,5 %. Perusopetuksen päättävistä yli 16 % on vieraskielisiä.
- Espoossa vieraskielisten nuorten riski päätyä työelämän tai koulutuksen ulkopuolelle oli yli neljä kertaa suomen- ja ruotsinkielisiä nuoria korkeampi (Nuorisotakuuseen liittyvä selvitys).

Toimenpiteet osallisuuden ja sosiaalisen liikkuvuuden vahvistamiseksi

Ohjelma / Suunnitelma / Toimija	Tavoite	Toimenpide	Mittari
Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma	Lasten ja perheiden palveluissa käytössä yhteiset palvelutarpeen arviointimenetelmät ja yhteinen suunnitelma	Toimeenpannaan ja laajennetaan Lapset puheeksi –menetelmän käyttöönotto	Lapset puheeksi –keskustelujen ja neuvonpitojen määrä Menetelmään koulutettujen työntekijöiden määrä
Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma	Lapsi, nuori ja perhe saa tarvitsemansa avun ja hoidon oikea-aikaisesti	Varmistetaan nuoren pääsy tuen ja avun piiriin kynnyksettömästi Ohjaamo –palvelukokonaisuudessa	Oma kokemus elämäntilanteen kohentumisesta Koulutukseen tai työelämään siirtyminen
Työikäisten hyvinvointisuunnitelma	Kaupunki-keskuksissa voidaan hyvin, asuinympäristöt ovat viihtyisiä ja kannustavat osallisuuteen	Tuemme kotoutumista monimuotoisella kulttuuritarjonnalla. Vahvistamme monikulttuuristen järjestöjen ja yhdistysten yhteistyötä alueen muiden toimijoiden kanssa monikulttuurisille toimijoille myönnettyjen avustusten kautta	Monikulttuurisille toimijoille myönnetty kaupungin toiminta-avustukset (kulttuuri, liikunta- ja nuorisopalvelut, sosiaali- ja terveyspalvelut)

Ohjelma / Suunnitelma / Toimija	Tavoite	Toimenpide	Mittari
Espoon kotouttamisohjelma, Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma	Oppimistulosten erojen kaventaminen	MONIKU-palvelua monikielisille vauvaperheille laajennetaan Edetään Espoossa -ryhmätoiminta maahanmuuttajaperheille	MONIKUn asiakasmäärät Allu-lukutesti 2.- ja 4.-luokkalaisille Väestöryhmäkohtaisten oppimistulosten erot (valmisteilla ratkaisu oppimistulosten kaupunki- tai pääkaupunkiseututasoiseen hahmottamiseen) Ryhmätoimintojen osallistujamäärät ja vaikuttavuusmittarit
Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma	Koulupu-dokkuuden ehkäiseminen	Yhtenäinen poissaolojen seuranta- ja puuttumismalli otetaan käyttöön lukuvuonna 2019-2020 kaikissa esiopetusyksiköissä ja perusopetuksen kouluissa Hansa-pilotti, jossa kehitetään ratkaisu- ja voimavarakeskeistä työskentelytapaa sekä monialaista yhteistyötä Hansakallion koulussa Liikkuva opiskeluhoitotiimi eli Lohi-pilotti, jossa luodaan uudenlainen malli tavoittaa ja auttaa syrjäytyneisuhan alla olevia koulusta/ oppilaitoksesta pois jääneitä opiskelijoita Heikkojen oppijoiden tukeen panostetaan kouluissa monipuolisesti ja riittävästi lapsiperheköyhyyden vähentämiseksi	Oppilaitokset, joissa yhtenäinen poissaolomalli käytössä Ratkaisu- ja voimavarakeskeisen koulutuksen saaneen henkilöstön määrä Kuinka moni oppilas työskentelytavan piirissä Oppilaiden hyvinvointi (hyvinvointikyselyjen vertailu toiminnan alussa ja myöhemmin toteutettuna) Lohi-mallilla tavoitettujen opiskelijoiden määrä
Asunto-ohjelma	Espoon eri asuntoalueita kehitetään tasapainoisesti	Torjutaan asuinalueiden eriytymistä tukemalla monipuolista asuntotuotantoa ja edistetään kottuhintaisten vuokra-asuntojen saatavuutta	Vieraskielisten lasten määrä/palvelualue vs. ko. palvelualueen alueella olevien ara-vuokra-asuntojen määrä

Ohjelma / Suunnitelma / Toimija	Tavoite	Toimenpide	Mittari
Toimenpiteistä vaativa ehdotus	Taloudellinen eriarvoisuus huomioidaan toisen asteen opinnoissa	<p>Espoo edistää toisen asteen opintojen maksuttomuutta osana PKS-yhteistyötä ja tarttumalla valtion kautta tarjoutuviin mahdollisuuksiin edistää sitä.</p> <p>Espoo on mukana opetushallituksen rahoittamassa hankkeessa (1.1.-31.12.2019), jossa pääkaupunkiseudun kunnat hakevat yhdessä keinoja toisen asteen opintojen kustannusten vähentämiseksi</p> <p>Lukioiden osalta on laskettu maksuttomuuden kustannusvaihtokukset</p> <p>Luodaan yhdenvertaiset osallistumisen mahdollisuudet (esim. retket ja matkat)</p> <p>Tullaan vastaan laitekustannuksissa</p> <p>Käydään opetushenkilökunnan kanssa keskustelua siitä, miten paljon ostettavaa opetusmateriaalia tarvitaan</p> <p>Osalla lukioita on jo käytössä oppikirjojen kierrätysjärjestelmä</p>	Opiskelijoiden kokemus osallistumismahdollisuuksista ja mahdollisuuksista toisen asteen opintojen suorittamiseen perheen taloudellisesta tilanteesta riippumatta.

Ohjelma / Suunnitelma / Toimija	Tavoite	Toimenpide	Mittari
Suomenkielisen opetuksen tulosyksikkö	Myönteinen erityiskohtelu peruskouluissa kohdentuu yhä paremmin	Yhteistyössä koulujen kanssa kehitetään myönteisen erityiskohtelun kohdentumisen mallia: - Avataan periaatteet myönteisen erityiskohtelun resurssien jakamiselle - Resurssien käytön vaikuttavuutta ja seuranta koulussa kehitetään	Seurantamittarit sovitettu ja otettu käyttöön Vaikuttavuuden seurana
Toimenpiteitä vaativa ehdotus	Peruskoulujen opettajien ja oppilaiden ymmärrys köyhyyden syistä, seurauksista ja vaikutuksista lisääntyy	Köyhyys nostetaan peruskoulujen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelmien teemaksi	Koulut, joiden tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelmissa asia huomioitu

Vähävaraisten vanhempien
jaksamisen tuki

Toimeentulohuolet ovat riskitekijä sekä vanhempien että lasten jaksamiselle

Talousvaikeudet ja työttömyys haastavat aikuisten mielenterveyttä ja parisuhdetta ja tätä kautta myös kykyä jaksaa olla vanhempana lämmin ja johdonmukainen kasvattaja. Tämä vaikuttaa haitallisesti lasten mielenterveyteen ja koulumenestykseen. (Leinonen)

Mannerheimin lastensuojeluliiton tutkimuksen mukaan:

- ▶ Lapset kantavat huolta perheen taloudesta. Lapset ja nuoret kokevat olevansa enemmän huolissaan rahojen riittävydestä kuin heidän vanhempansa.
 - Taloudellisesti tiukka tilanne kiristää perheen keskinäisiä välejä ja vaikuttaa mielialaan
- ▶ Lapset ja nuoret kokevat pelkoa, ahdistusta, huolta ja syyllisyyttä.
 - Lapset ja nuoret eivät kehtaa pyytää vanhemmilta edes sellaisia asioita, joita tarvitsevat, ja kokevat syyllisyyttä siitä, että vanhemmat eivät voi hankkia itselleen mitään.

Lähteet: Leinonen, Jenni (2004) Vanhemmuus lapsen kasvuympäristön osana; Nuorten kokemuksia perheen taloudellisesta tilanteesta, Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2010

Lasten sijoitusten taustalla on usein köyhyyttä

Kansallisessa HuosTa-hankkeessa tutkittiin huostaanottojen syitä ja taustoja

- Joka neljäs alle kouluikäisenä sijoitetun lapsen äiti oli eläkkeellä tai pitkäaikaissairas, ja joka viides äiti oli työtön
- Pienten lasten äideillä oli vähän tai ei lainkaan kokemusta työelämästä
- Perheistä 70% sai toimeentulotukea ja perheiden taloudellista tilannetta kuvailtiin huonoksi

Lähde: Heino, Hyry, Ikkäheimo, Kuronen ja Rajala (2016)

Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset HuosTa-hankkeen (2014-2015) päätulokset

► Toimenpidenostot

- Toimeentulotukea saaville lapsiperheille tehdään palvelutarpeen arviointi, jossa huomioidaan koko perheen hyvinvointi.
- Täydentävää/ehkäisevää toimeentulotukea kohdennetaan pitkäaikaisesti taloudellisissa vaikeuksissa oleville perheille.
- Ehdotus: Kesäisin asukaspuistoissa järjestetään puistoruokailua lapsille ja nuorille.

Nykytila

- Vuonna 2017 perustoimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden määrä Espoossa oli 3 986 (11,6 % lapsiperheistä)
- Espoossa n. 33 % täydentävää/ehkäisevää toimeentulotukea saaneista ruokakunnista oli lapsiperheitä v. 2017
- Espoossa oli vuoden 2018 aikana 266 lapsiperhettä, joilla oli samanaikaisesti asiakkuus sekä aikuissosiaalityössä että lapsiperheiden perhe- ja sosiaalityössä.

© Taru Turpeinen

Toimenpiteet vähävaraisten vanhempien jaksamisen tukemiseksi

Ohjelma / Suunnitelma / Toimija	Tavoite	Toimenpide	Mittari
Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma	Kootaan lapsi- ja perhelähtöinen palvelujen kokonaisuus	Luodaan eheä ja oikea-aikainen palvelupolku vanhemmuuden ja parisuhteen tukemiseen sekä eroauttamiseen (Lape)	Kuvaus palvelutarjonnasta/ palvelupolusta tehtynä
Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma	Vahvistetaan syrjäytymisvaarassa olevien perheiden verkostoja ja tietoisuutta kunnan / järjestöjen palveluista	Lasten vanhemmille järjestetään toimintaa, joka tutustuttaa heidät asuinalueen lapsiperhepalveluihin ja järjestötoimintaan sekä muihin vanhempiin (esim. maahanmuuttajapalveluiden, koulujen ja avoimen varhaiskasvatuksen yhteensovitettuihin ryhmiin ja tilaisuuksiin)	Perkkaan "Suomi tutuksi" ryhmän kävijämäärät ME -talon äiti-lapsi ryhmien kävijämäärät Naapurusto tutuksi ryhmien kävijämäärät Monitoimijaisien vanhempainiltojen kävijämäärät
Toimenpiteitä vaativien ehtojen	Tuetaan vähävaraisten vanhempien jaksamista	Selvitetään mahdollisuudet tarjota Espoon asukaspuistoissa kesäisin lapsille puistoruokailua	

Ohjelma / Suunnitelma / Toimija	Tavoite	Toimenpide	Mittari
Aikuissosiaalityö/ Perhesosiaalityö	Pienituloisten perheiden vanhempien jaksamista helpotetaan taloudellisella tuella ja sosiaalityöllä sekä sosiaalipalveluilla	Sosiaalityötä, sosiaaliohjausta ja sosiaalipalveluja sekä täydentävää/ehkäisevää toimeentulotukea kohdennetaan pitkäaikaisesti taloudellisissa vaikeuksissa oleville perheille (esim. velkaantuneet) köyhyyden vaikutusten lieventämiseksi ja vanhempien työllisyshedellytysten parantamiseen täydentävää/ehkäisevää toimeentulotukea hakeville lapsiperheille tehdään palvelutarpeen arviointi, jossa huomioidaan koko perheen hyvinvointi.	Tehtyjen palvelutarpeen arviointien määrä suhteessa saapuneisiin täydentävän/ehkäisevän toimeentulotuen hakemuksiin Lapsiperheille myönnetyn täydentävän/ehkäisevän toimeentulotuen määrä
Toimenpiteistä vaativa ehdotus	Vanhemmat saavat apua päihde-, mielenterveys- ja peliriippuvuusongelmiin	Päihde- ja mielenterveysongelmista tai peliriippuvuudesta kärsiviä vanhempia ohjataan hoitoon ja tuetaan	
Kaupunkitasoinen	Päätöksenteon valmistelussa huomioidaan vaikutukset lapsiin ja nuoriin	Ennakoarviointien tekemistä vahvistetaan ohjeistusta tarkentamalla	Toteutuneiden ennakoarviointien määrä

Osallistumisen ja harrastamisen tukeminen

Köyhyys rajoittaa lapsen elämää monin tavoin

Lapsen ääni -kysely on Pelastakaa Lasten säännöllisesti kokoama verkkokyselypohjainen selvitys. Vuoden 2018 Lapsen ääni -kyselyn teemana oli vähävaraisuuteen ja kiusaamiseen liittyvät kokemukset erityisesti kouluympäristössä. Kysely täydentää ja päivittää Lapsen ääni 2015 -kyselyä, jossa selvitettiin lasten kokemuksia köyhyydestä ja osallisuudesta. Kyselyn kohderyhmänä olivat 13–17-vuotiaat lapset. Vuonna 2015 toteutetussa kyselyssä oli 464 vastaajaa. Vuonna 2018 vastaajia oli 1706. Sukupuolijakauma oli tasainen ja enemmistö (63 %) vastaajista opiskeli vastaushetkellä lääkoulussa, alakoululaisia vastaajista oli 9 % ja toisen asteen tutkintoa suoritti 27 %.

Vähävaraisuus vaikuttaa kyselyn perusteella lapsen elämään monin tavoin:

- Erityisesti köyhissä perheissä lapset kokivat saavansa liian vähän huomiota ja aikaa aikuisilta.
- Köyhillä lapsilla oli lapsiin liittyvissä asioissa muita lapsia enemmän kokemuksia siitä, ettei heitä kuulla ja että heillä ei ole mahdollisuutta vaikuttaa koulussa, harrastuksissa ja lähiympäristössä.

Lähde: Lapsen ääni 2015 -raportti: Entten tentten pelistä pois!, Pelastakaa Lapset ry

Vähävaraisuus altistaa kiusaamiselle ja näkyy lasten arjessa mahdollisuuksien puutteena

Lapsen ääni 2018 raportin mukaan (1706 vastausta):

- Lapsista 15% arvioi perheensä olevan köyhä tai melko köyhä. Yhden huoltajan kanssa asuvista vastaava luku oli 29 %.
- Jopa puolet kertoi perheen varallisuuden vaikuttaneen harrastamisen mahdollisuuksiin ja vapaa-ajanviettoon.
- Lähes 70 % vähävaraisista lapsista kertoi joutuneensa kiusatuksi alakoulussa
- Noin joka viides tiesi koulustaan jonkun jota oli kiusattu perheen vähävaraisuuden takia
- Lähes 60 % vastaajista kertoi, ettei koulussa ole puhuttu tunneilla lainkaan köyhyydestä

- Lähes neljäsosa köyhäksi tai melko köyhäksi perheensä kuvaavista koki, että taloudellinen tilanne vaikuttaa hänen mahdollisuuksiinsa käydä koulu
- Toisen asteen opintojen kustannukset nousivat huolenaiheeksi monella vähävaraisen perheen nuorella

Lähde: *Lapsen ääni 2018: Lasten kokemuksia vähävaraisuudesta ja kiusaamisesta kouluympäristössä*, Pelastakaa Lapset ry

► Toimenpidenostot

- Kaikilla lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus harrastaa.
- Vahvistetaan erityisesti riskiryhmään kuuluvien lasten ja nuorten ohjautumista harrastuksiin.

Nykytila

- Espoossa on paljon tarjolla matalan kynnyksen harrastustoimintaa lapsille ja nuorille. Osa lapsista/ nuorista jää kuitenkin vapaa-ajan toiminnan ja harrastamisen ulkopuolelle.
- Koulujen kerhotoimintaan osallistui alakouluissa noin 4341 lasta ja yläkouluissa noin 1 156 nuorta vuonna 2017.
- Lasten ja nuorten matalan kynnyksen liikuntaryhmien (WAU!, MUUVI ja JUMPPI –ryhmien kävijämäärä oli yhteensä 33 701.
- Espoossa joka viides yläkoululainen ja joka kolmas ammattiin opiskeleva kokee kiinnostavat harrastukset liian kalliina (Kouluterveyskysely 2017).
- 16+ ikäisille nuorille hyvin vähän matalan kynnyksen harrastustoimintaa tarjolla.

Toimenpiteet osallistumisen ja harrastamisen tukemiseksi

Ohjelma / Suunnitelma / Toimija	Tavoite	Toimenpide	Mittari
Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma	Kaikilla lapsilla on mahdollisuuksia osallistua, vaikuttaa ja harrastaa	<p>Lisätään yhteistyössä kumppaneiden kanssa matalan kynnyksen harrastusten saatavuutta peruskouluikäisille (esim. järjestöjen, koulujen, liikuntapalveluiden ja nuorisopalveluiden tarjoamat maksuttomat harrastukset). Lasten ja nuorten harrastuksia tuetaan tilojen maksuttomilla käyttömahdollisuuksilla sekä huolehtimalla kaavoituksen ja tiloja koskevan päätöksenteon yhteydessä, että harrastamiseen sopivia tiloja löytyy eri asuinalueilta</p> <p>Kehitetään tapoja tehostaa riskiryhmään kuuluvien lasten ja nuorten ohjautumista harrastuksiin</p> <p>Mahdollistetaan kulttuuripalveluihin osallistuminen taloudellisesti tiukassa tilanteessa oleville perheille ja nuorille aikuisille Kaikukortin avulla)</p> <p>Toimitaan siten, että kaikilla lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus liikunta- ja kulttuuritoimintaan esim. hyödyntämällä harrastuspasia. Harrastuspasia valmistellaan opetus- ja kulttuuriministeriössä.</p> <p>Espoo tarttuu valtion kautta tarjoutuviin mahdollisuuksiin edistää lasten ja nuorten harrastustakuuta (mahdollinen Suomen toteutus Islannin mallista).</p>	<p>Koulujen, kulttuurin, liikunnan ja nuorisopalveluiden tarjolla olevien maksuttomien harrastusryhmien määrä ikäryhmittäin sekä ryhmät vammaisille lapsille</p> <p>Jaettujen Kaikukorttien määrä</p> <p>Harrastuksiin ohjaamisen piilottien/kokeilujen määrä ja saavutetut tulokset</p> <p>Taiteen perusopetuksen vapaaooppilapaikat</p>

Ohjelma / Suunnitelma / Toimija	Tavoite	Toimenpide	Mittari
Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma	Lasten, nuorten ja perheiden yhdenvertaisuus vahvistuu	<p>Lisätään vähävaraisten lapsiperheiden toimintamahdollisuuksia ja edistetään heidän yhdenvertaisuuttaan</p> <p>Huolehditaan että kuntalaiset saavat tietoa tavoista saada taloudellista tukea harrastuksiin</p>	<p>Toimeentulotukea tai taloudellista tukea perhesiaalityön ja lastensuojelun avohuollon tukitoimena lasten harrastusmenoihin saaneet</p> <p>Nuoriso- ja liikuntapalveluisa, iltapäiväkerhotoiminnassa sekä taiteen perusopetuksessa maksuvapautuksen saaneet</p> <p>Toimeenpanoa ja mittareita tarkennetaan, kun toimenpiteen sisältöä on tarkennettu</p>
Työikäisten hyvinvointisuunnitelma	Kaupunkikeskuksissa voidaan hyvin, asuinympäristöt ovat viihtyisiä ja kannustavat osallisuuteen	<p>Perustamme asukastalot kaikkiin kaupunkikeskuksiin ja kehitämme asukastalojen toimintaa</p> <p>Luomme Espoon eri toimijoiden verkoston ruoka-aputoiminnalle ja hävikkiruualle</p>	<p>Asukastalojen määrä, sijainti ja toiminnan sisältö</p> <p>Toimintamalli luotu ja käytössä</p>
Kulttuurin tulosityksikkö	16+ ikäisten nuorten harrastamisen mahdollisuuksia tuetaan enemmän	Kaikukortin haltijalla mahdollisuus hankkia kortilla myös kansalais-/työväenopistojen kursseja	Kaikukortilla hankittujen kurssien määrä

Ohjelma / Suunnitelma / Toimija	Tavoite	Toimenpide	Mittari
Esteettömyysohjelma (Esteetön Espoo 2020)	Kaupungin palveluita kehitetään esteettömiksi ja saavutettaviksi	Päiväkodit, koulut, asukaspuistot sekä liikuntatilat rakennetaan esteettömiksi Tarjolla on erilaisia apuvälineitä, jos lapsiperheessä on toimintaesteisiä henkilöitä	Esteettömien kaupungin palvelupisteiden määrä
Toimenpiteistä vaativa asia	Kaupungin palveluita kehitetään esteettömiksi ja saavutettaviksi	Palveluiden ja viestinnän saavutettavuutta kehitetään yhdessä asukkaiden kanssa	Monikulttuuriasiain neuvotelukunnan ja vammaisneuvoston palaute palvelujen saavutettavuudesta
Kulttuurin tulosityksikkö	Kirjastot luovat lapsiperheille laajan seitsemänä päivänä viikossa auki olevan kohtaamisareenan	<p>Kotikielen hallintaa ja kielen kehitystä tuetaan järjestämällä satutuokioita ja muuta säännöllistä lastentoimintaa muillakin Espoossa puhutuilla kielillä kuin suomeksi ja ruotsiksi</p> <p>Kirjastoissa järjestetään nuorille maksutonta harrastustoimintaa, joka ei edellytä säännöllistä sitoutumista eikä ennakoilmoittautumista</p> <p>Kirjastot tarjoavat kaikille kuntalaisille mahdollisuuden kirjallisuuden, musiikin ja elokuvataiteen harrastamiseen lainaamalla maksutta kulttuuriaineistoja sekä järjestämällä avoimia ja maksuttomia soitto- ja lukupiirejä</p> <p>Kirjastot tarjoavat maksutta kuntalaisten käyttöön tietokoneita ja tietokirjallisuutta (ml. oppikirjoja)</p>	<p>Lapsille ja nuorille suunnattujen ryhmäkokoontumisten/ tapahtumien määrät</p> <p>Kirjastopalveluja käyttävien espoolaisten määrä</p> <p>Kirjastojen toteutuneet aukiolotunnit</p>

Lähteet

- Erola, Jani & Pöyly, Heta Suomen lisääntynyt sosiaalinen liikkuvuus harvinaista muualla Euroopassa. Talous & Yhteiskunta -lehti 4/2015*
- Hakovirta, Miia & Rantalaiho, Minna (2012) Taloudellinen eriarvoisuus lasten arjessa. Kelan tutkimusosasto.*
- Heino, Tarja & Hyry, Sylvia & Ikäheimo, Salla & Kuronen, Mikko & Rajala, Rika (2016) Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset HuosTa-hankkeen (2014-2015) päätulokset. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.*
- Iivonen, Esa (2017) Ajankohtaiskatsaus lapsiperheköyhyyteen 10.3.2017. Mannerheimin lastensuojeluliitto.*
- Lapsen ääni 2015 –raportti lasten kokemuksista köyhyydestä ja osallisuudesta. Pelastakaa Lapset ry.*
- Lapsen ääni 2018 –raportti: Lasten kokemuksia vähävaraisuudesta ja kiusaamisesta kouluympäristössä. Pelastakaa Lapset ry.*
- Leemann, Lars & Kuusio, Hannamaria & Hämäläinen, Riitta-Majja (2015) Sosiaalinen osallisuus. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.*
- Leinonen, Jenni (2004) Vanhemmuus lapsen kasvuympäristön osana. Julkaisussa: Psykologia 39(2004): 3, s.176-195.*
- Leinonen, Jenni (2004) Families in struggle : Child mental health and family well-being in Finland during the economic recession of the 1990s : The importance of parenting. Stakes.*
- Ristikari, Tiina & Merikukka, Marko & Hakovirta Mia (2018) Timing and duration of social assistance receipt during childhood on early adult outcomes, Longitudinal & Life Course Studies: International Journal Vol 9, No 3.*

Aineistot

- Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2017-2021*
- Työikäisten hyvinvointisuunnitelma 2017-2021*
- Kotouttamisohjelma 2018-2021*
- Asunto-ohjelma 2018-2021*
- Esteetön Espoo 2020 – Espoon kaupungin esteettömyysohjelma*

KESTÄVÄ
TULEVAISUUS

*alkaa
tästä*

